

ÇOKLU RADİKALLEŞMENİN ODAĞINDA TÜRKİYE VE MÜCADELESİ

Turkey in Focus of Multiple Radicalisation and its Struggle

Göktuğ SÖNMEZ*

Öz

Radikalleşme ve şiddete varan aşırıçılık (ŞVA) hem ulusal hem de bölgesel ve uluslararası düzeylerde önemli meydan okumalar olarak karşımızdadır. Bu olguların doğru olarak ele alınabilmesi için bir başlangıç noktası olarak bunlara sebebiyet veren faktörlerin detaylı biçimde incelenmesi elzemdir. Sahadaki değişen dinamikler dolayısıyla değişken bir yapı da gösteren sosyo-politik, ekonomik ve güvenlik temelli faktörlerin varlığı düşünüldüğünde bu olguların anlaşılabilmesi için kapsamlı bir analitik çalışmanın gerekliliği görülmektedir. Etkenlerin çeşitliliği dolayısıyla mücadelenin de hem ulusal hem de bölgesel ve uluslararası düzeyde kapsamlı, açık ve esnek bir yol haritasına ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye, kendi açısından, ideolojik, etnik-bölücü ve dini referanslı örgütleri kapsar biçimde radikalleşme ve şiddete varan aşırıçılıkla onyıllardır mücadele etmiştir ve bu mücadelesine devam etmektedir. Bu çalışmada bahsi geçen faktörlerin analizini ve kavramsallaştırmaları müteakip Türkiye'nin bu alandaki tecrübesi ve sosyal araçları, uluslararası çabalara etkin katılım bilgi paylaşımını ve sınırötesi askeri müdahaleleri içerir biçimde halihazırdaki mücadelesine değinilecektir. Böylelikle çalışmanın sonunda kısaca üzerinde durulacak olan hem Türkiye'nin mücadele kabiliyetinin artırılması hem de uluslararası ortakların daha etkin katkı sunması açısından atılması gereken adımların altyapısı da oluşturulmuş olacaktır.

Anahtar Kelimeler: ASALA, PKK, DHKP-C, DAESH, Radikalleşme, Şiddete Varan Aşırıçılık, Yabancı Terörist Savaşçı (YTS)

Abstract

Radicalisation and violent extremism has been posing great challenges both at the national as well as regional and international levels. In order

* Dr., Araştırmacı Yazar, PhD School of Oriental and African Studies PhD, Goktug_Sonmez@soas.ac.uk

Makale Geliş Tarihi: 21.02.2017..... Makale Kabul Tarihi: 02.03.2017

to address the phenomena, making sense of them with a closer look at the driving factors and push and pull factors can be regarded as an essential starting point. Considering the socio-political as well as economic and security-related factors which are also subject to occasional changes due to shifting and fluctuating dynamics on the ground, understanding these phenomena requires a comprehensive analysis. Accordingly, fighting them necessitates a comprehensive, clear, and flexible road map that is applied not only at the national but also regional and international levels. Turkey, on its part, has been fighting radicalisation and violent extremism for decades against violent extremist groups with ideological, ethnic-separatist, and religious references. In this paper, after analysing the major driving factors and conceptualisations within the context of radicalisation and violent extremism, Turkey's experience in these fields as well as its current efforts to tackle these threats including social measures, active participation in international efforts as well as information sharing and cross-border military activities will be discussed with an eye on the steps required to improve its capability as well as the ones from its international partners that would be briefly touched upon in the conclusion.

Keywords: ASALA, PKK, DHKP-C, DAESH, Radicalisation, Violent Extremism, Foreign Terrorist Fighter (FTF)

Giriş

Türkiye, Suriye ve Irak'la komşu coğrafi konumu, uzun kara sınırı ve sınır ötesi geçişkenlik neticesinde farklı aktörlerin radikalleşmesinden birincil olarak etkilenen ülkelerden biri konumundadır. Radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılık (ŞVA) ile mücadelede ASALA ve DHKP-C gibi örnekler dolayısıyla pek çok ülkeye nazaran köklü bir tecrübeye de sahip olan Türkiye, hâlihazırda PKK ve DAESH ile de önemli bir mücadele sürdürmektedir. Türkiye, Soğuk Savaş sonrası öncelikle Körfez Savaşı ve PKK ile mücadele, akabinde ise Irak Savaşı sonrası bölgeyle artan biçimde ekonomik ve siyasi bağlarını revize etme yönünde irade ortaya koymuştur. Bu durum, Türkiye'yi bölgedeki gelişmeleri doğrudan etkileyebilir ve dolayısıyla bölgedeki gelişmelerden de doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilir bir konuma taşımıştır. Dolayısıyla sınıraşan terörizm olarak nitelenebilecek PKK ve DAESH eylemleri bu anlamda Türkiye'nin etkin cevap vermesini gerektiren güvenlik meselelerinin başında gelmektedir. Bu yazıda öncelikli olarak radikalleşme literatürü incelenecek, akabinde Türkiye özelinde mücadelenin farklı boyutları ve Türkiye'nin şimdiye değin ortaya koyduğu performansa dair sayısal veriler sunulacaktır.

1. Radikalleşme: Tanımı ve Temel Motivasyonlar

Radikalleşme bir olgu olarak ele alınması gereken bir düşünsel dönüşüm süreci şeklinde nitelenebilir. Bu süreç içerisinde birey alternatif düşünce ve görüşlerle arasına katı bir set çekerek kendisini ve aidiyet hissettiği grubu “biz”, alternatif yaklaşım ve bu yaklaşım(lar)ı ortaya koyan birey ve/veya grupları “onlar” şeklinde tanımlar. Konumunu bu şekilde netleştirmeye ilaveten, radikalleşme süreci, bireyi alternatif tüm yaklaşımların kötü, bozuk, saptırılmış vb. olduğu inancıyla donatarak bunların mücadele edilmesi gereken düşmanlar olduğu fikrini hâkim kılar. Radikalleşme süreci, herhangi bir radikal grubun basın-yayın faaliyetleri ya da artan oranlarda oysal medya faaliyetlerinin takibi ile olabileceği gibi bireysel temasla da gerçekleşebilmektedir. Süreci yöneten konumdaki bilgiyi yayan aktör/ler, bir yandan kendi fikri düzlemlerinin meşruiyetinin altını çizer ve “olumlama” süreci işletirken, diğer yandan düşman algısının hatlarını keskinleştirme ve karşı safta konumlandığı fikrin/grubun/bireylerin meşruiyetini ve eylem pratiğini “olumsuzlama” yönünde programlı bir hareket planı izlemektedirler. Süreç, bireylerin yaşadığı coğrafyadaki güncel gelişmeler, bunlar neticesinde ortaya çıkan ızdıraplar, sosyo-ekonomik sıkıntılar, sistemden dışlanma, marjinalleşme, temel sarsıntılar öncesindeki döneme dair nostalji hisleriyle desteklenebilmektedir. Tarihi ve güncel düşmanlıklar hem zamanlarüstü bir söylem ortaya koymakta önemli rol oynamakta ve böylece hareketin dönemsel bir reaksiyon olmadığı hissini kazandırmakta, bir yandan düşman algısını derinleştirerek grubun bir arada ve disiplin içerisinde tutulmasını sağlamaktadır. Tüm bu süreç göz önünde bulundurulduğunda sürecin somut gelişmelerle beslenmesi mümkün fikri bir dönüşüm evresi olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu fikri zemin etnik, ideolojik, dini, mezhepsel, felsefi her düzlemde devşirilebilmektedir. Radikalleşme kavramı, “karşıt görüş veya tutumların ifade ve söylem özgürlüğü ile bu görüş ve tutumlara sahip bireylerin yaşam özgürlüğüne kastedecek düzeyde bir görüşün aşırı ucunda yer almak” olarak nitelenebilecek, dolayısıyla ideolojik, etnik, dini vs. referanslı örgütler bu kapsamda bu çerçevede yer alabilecektir. Tarihte IRA’dan ETA’ya, ASALA’dan DHKP-C’ye, El-Kaide’den Boko-Haram, El-Şebab ve DAESH’e pek çok örnek radikalleşmenin tek bir fikri düzlemle açıklanamayacağı ve dolayısıyla tek bir temel saike atfedilemeyeceğini göstermektedir. Türkiye’nin hem ideolojik, hem etnik hem de dini referanslı radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılıkla muhatap durumu ülkeyi “çoklu radikalleşme”ye muhatap kılmaktadır.

Radikalleşme olarak nitelendirilen düşünsel zeminde gerçekleşen dönüşümün kriminal boyuta ulaşması noktasında ayırıcı bir çizgi çekilmesi literatürde önemli bir başlığı oluşturmaktadır. Aşırıcılık ve radikalleşme benzer

biçimde toplumun temel değer sistemine ve prensiplerinin karşısında konumlandırılan düşünce sistemlerini ifade etmektedir (Borum, 2011). Bu düşünsel dönüşümün silahlı mücadele boyutuna taşındığı nokta, sürecin kriminal bir eyleme dönüştüğü ve dolayısıyla güvenlik güçleri ve hukuk sisteminin mücadelede en önemli taraflar olmaya başladığı ayırım noktasıdır. Burada karşımıza şiddete varan aşırıcılık (ŞVA) konsepti çıkmaktadır. ŞVA, eylemde bulunmak kadar, eylemi destekleyici, meşrulaştırıcı, cesaretlendirici adımları da içermektedir. Terörle Mücadele Küresel Forumu (*Global Counter Terrorism Forum (GCTF)*) tarafından ortaya konan “radikalleşmenin yaşam döngüsü” konseptinde de bu basamaklar irdelenmiş, radikalleşen bireyin bir sonraki adımda katılım veya eylemsel destek sağlama ihtimali üzerinde durulmuştur (Yalçınkaya, 2014; Yalçınkaya, October 2015).

Çeşitli zihinsel temellendirmeleri olan, farklı pek çok coğrafyada tarih içerisinde farklı formlarda kendisini gösteren ve kendi içerisinde dönüşümler yaşayabilen radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılık konseptlerinin ortaya çıkardığı bir diğer önemli olgu da yabancı terörist savaşçı olgusudur (YTS). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin (BMGK) 2014 yılındaki 2170 sayılı kararıyla kavram üzerinde öncül bir tanımlama çabasında bulunmuştur. Karar, kavramı el-Kaide ve DAESH düzleminde ele almıştır. Aynı yıl alınan 2178 sayılı karar ile YTS kavramının kapsamı genişletilmiştir. BMGK’nin 2178 sayılı karar ile YTS kavramı “İkamet etmekte veya vatandaşı olduğu bir devletten başka bir devlette terörist faaliyetleri gerçekleştiren, planlayan, hazırlığında olan veya katılma amacıyla seyahat eden; ya da silahlı çatışmalarla ilişkili olanlar dâhil olmak üzere terör eğitimi alan veya veren bireyler” olarak tanımlandı (Yalçınkaya, Eylül-Ekim, 2015). Kavramın daha geniş perspektifte ele alınmasıyla beraber el-Şebab’dan Boko Haram’a, DAESH’ten YPG’ye değin terörist organizasyon olarak ele alınan yapılar ve bu yapılara sınır dışından katılımların daha sıkı takibat altına alınması da hedeflenmiştir.

2011’den bu yana DAESH saflarında savaşmak üzere YTS olarak Irak ve Suriye’ye geçiş yapan kişi sayısının yaklaşık 30,000 olduğu belirtilmektedir. Bu kişilerin 6000 kadarının Batı’dan katılım sağlaması tüm YTS’ler için geçerli tek bir analiz şablonu ortaya koymanın zorluğunu da göstermektedir (Kirk, 2016). Bu bağlamda bir sonraki bölümde birey ve/veya grupların radikalleşme ve ŞVA konusunda öne çıkan temel motivasyonlar irdelenecektir.

2. Radikalleşme ve Şiddete Varan Aşırıçılık: Temel Motivasyonlar ve Mücadele

Radikalleşme, ŞVA ve YTS konularında her örnek kendi dinamiklerine özgü nedenler barındırmakla beraber Psikoloji ve Sosyoloji temelinden bakıldığı ve olaylar kendi zeminlerinde incelendiğinde bazı ortak temel nedenler ortaya konabilecektir. Bunların yanında ülke ve bölge özelindeki değişkenler bu ülke ve bölgelere yönelik ampirik ağırlıklı çalışmalarla desteklenmeli, hem ülkeler hem de bölgesel düzeyde bu çalışmalara imkân verecek kapasite inşası üzerinde durulmalıdır. Konunun iç içe geçmiş ve çok boyutlu yapısı göz önünde bulundurulduğunda kapsayıcı ve bütüncül bir mücadele tarzının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Güvenlik boyutu, mücadelenin en önemli unsurlarından olmakla birlikte, sosyal, ekonomik, siyasal ve psikolojik dinamiklerin analizinin doğru yapılmadığı, bu alanlarda gerekli adımların atılmadığı bir mücadele sistematığı kısa vadeli ve sınırlı kazanımlar sunabilecektir. Dolayısıyla sahada aktif olarak savaşan terörist grupların bu varlığının kati surette yenilgiye uğratılması kadar, bu gruplara insan ve finansal kaynağı sunan noktaların bütüncül olarak ele alınması elzemdir.

Genel olarak ister Boko Haram, El-Şebab yahut DAESH ister ABD ve Avrupa'da aşırı sağ ve sol temelli olsun şiddete varan aşırıçılığa bireyleri iten faktörler arasında öne çıkan sebeplerden olan zayıf veya olmayan devlet mekanizmaları, siyaset ve siyasetçilere güvensizlik ve yolsuzluk gibi faktörler bölgesel veya ülke içindeki ciddi güvenlik kırımlarıyla kendini gösterebilmekte veya etki artışına uğramaktadır. Özellikle Irak ve Suriye örneklerinde bu durumu görmek mümkündür. Ülke içindeki güvenlik mekanizmasının sekteye uğraması, yeni ve halkın güvenini kazanabilecek bir sistemin ikame edilememesi ve silahlı pek çok grubun kendi meşruiyet zemininde hareket etmesi terörist gruplara verimli bir saha açmakta, halkların devletle kopan irtibatı "radikalleştirici" unsurlara devamlı surette yeni materyaller sunmaktadır. Özellikle demokratik normlar, hukukun üstünlüğü, insan hakları gibi değerlerin kökleşmediği toplumlarda bu materyallerin çok daha fazla sunulduğu gözlemlenmektedir. Bu bağlamda bölgesel ve ülke içerisinde güvenliğin ivedilikle tesisi ve işler devlet mekanizmalarının oluşmasına gerekli desteğin hayati önemi ortaya çıkmaktadır.

Bahsi geçen ülkelerde başarısız devlet mekanizmalarının ekonomik çıkmazlar doğurmasının yanında Batı'da ekonomik imkânlarla eşit erişime sahip olmama hissi, aşağılanma ve marjinalleşme düşünceleri de radikalleşme sürecinde önemli bir itici güç olmaktadır. Bireyler kimi zaman ekonomik çıkmazlarını ve toplumsal dışlanmışlıklarını grup aidiyeti ve bu

grup için silahlı eylem yoluyla telafi etmeye çalışmaktadır. Bu kişilerin buldukları modern anlamda “vatandaşlık” kavramının oturmadığı ülkelerde ciddi bir kimlik krizi yaşadığı bilinmektedir. Finansal kaynaklara sahip ve düzenli/düzensiz gelir sağlayabilen örgütler, taraftarlarına ve aktif savaşan bireylere ekonomik imkânlar sunabilmektedir. Dolayısıyla bir yandan ülke içerisinde sağlıklı bir ekonomik düzenin tesis, diğer yandan etnik, dini, mezhepsel nedenlerle vatandaşların kaynaklara adaletsiz erişiminin engellenmesi atılacak önemli adımlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ilaveten örgütlerin gelir kaynaklarının kesilebilmesi için mali kaynak hareketinin giriş çıkışını gerek bireysel gerek dernek vb. vasıtasıyla olsun yakından takibi büyük önem arz etmektedir.

Radikalleşen ve eylem sahasında aktif bireylere dair yapılan araştırmalar bireylerin, radikalleştikleri düşünsel düzleme dair temel bilgi eksikliklerini ortaya koymaktadır. Çocukluk, ilk gençlik ve/veya ilk gençlik yıllarında ideolojik ya da dini temel nosyonlara vakıf olmayan bireyler özellikle hayatlarındaki travmatik kırılmaları takiben önemli düşünsel değişimler göstermektedirler. Bu değişimler neticesinde bir görüşe dair eğilimleri artmış, bu görüşü temsil ettiğine inandıkları grupta etkin rol almışlarsa, kendilerini ispat ve kendi geçmişleriyle mücadele yolu olarak daha büyük yankı uyandıran eylemler yapma eğilimleri ortaya çıkmaktadır (Nünlist, 2015; McCauley&Moskalenko, 2008; Aly, Balbi & Jacques, 2015; Zeiger&Aly, 2015; Neumann, 2013; Horgan, 2008; Borum, 2011; King&Taylor, 2011). Buna ilaveten, siyasal sistemden dışlanmışlık hissinin ve siyasal sisteme ve siyasetçilere güvensizliğin Balkanlardan Orta Doğu’ya ve Avrupa’ya kadar pek çok ülkede gençler arasında oldukça yaygın olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla özellikle YTS’lerin önde gelen kaynak ülkelerinden başlayarak, radikalleşme konusunda en büyük tehdiye maruz ve en savunmasız olduğu öngörülen gençlerin temel eğitsel süreçlerden geçirilmesine dair çalışmaların yapılması öne çıkan mücadele yöntemlerinden biridir.

Dini motifli radikalleşme açısından özellikle Batı’da “ülke içinden yetişen/ homegrown” olarak ifade edilen radikalleşme türünde Batı ülkelerine yetişmiş, bu ülkelerde yaşam tecrübesine sahip ve kimi zaman eğitimlerini buralarda almakla beraber sistem tarafından da ekonomik ve siyasi imkânlarla erişim açısından marjinalleştirilmemiş bireylerin radikalleştiği, hatta eylem sahasına geçtikleri görülmektedir. Burada en önemli sorunlardan biri artan İslamofobi ve buna eşlik eden göçmen karşıtı söylemlerdir. Radikalleşme ile bir kısır döngü oluşturan bu türden tutumların önüne geçilmesi, belirli bir dine mensup insanlara ve/veya bunların kutsal addettikleri değerlere karşı nefret söyleminin engellenmesi gerekmektedir. Burada daha önce gördüğümüz karikatür krizi gibi süreçlerde ifade özgürlüğü ve

nefret söylemi arasındaki çizginin kesin biçimde çizilmesi gerekmektedir. Marjinalleştirilen ve kimi ülkelerde gettolarda yaşamak durumunda bırakılan nüfusun şiddet içerikli eylemlere katılma eğiliminin daha yüksek olduğu ve bu kitlenin ekonomik ve siyasi imkânlarla eşit erişim sağlanmaması sebebiyle sistem dışındaki pozisyonunun sonraki nesillere de aktararak devam ettiği ve böylece gelecek nesilleri sistemle kavgalı bir düzleme kaydıracağı iddia edilebilir. Göçmen meselesi özelinde bakıldığında, kendi ülkelerinde radikalleşen örgütlerin ve devlet eliyle yaşadıkları şiddetin mağduru olarak Batı'ya hareket etmek durumunda kalan göçmenler üzerinden özellikle aşırı sağcı grupların yürüttüğü propaganda ve göçmenlerin bu ülkelerde karşılaştıkları şartlar, gelecek için tehlikeli bir zemin ortaya çıkarmaktadır. Bu resim de bütüncül olarak bir yandan Batı ülkeleri içerisindeki nüfusun radikalleşme sürecine bir diğer yandan da Batı'daki bu tarz örnekler ve söylemler üzerinden örgütlerin esas etkin oldukları coğrafyalarda kendi tutumunu meşrulaştırmasına yardımcı olmaktadır.

Radikalleşmenin motivasyonlarından öne çıkan bir diğer husus kanun uygulayıcıların gerekli sorgu ve araştırma süreçlerini işletmeksizin hukuksuz biçimde aşırı güç kullanımınıdır. Kimi durumlarda eylem gerçekleştiren kişilerin, suçun bireyselliği göz ardı edilerek, ailelerinin ve arkadaşlarının cezalandırıldığı durumlar Paris ve Brüksel saldırılarından sonra yoğun biçimde medyaya yansımıştır. Buna ilaveten özellikle El-Şebab'ın Kenya ve Somali'de kanun uygulayıcıların gerekli sorgu sürecini işletmeksizin cezalandırma sürecini hukuksuz ve orantısız biçimde işletmesinden etkin bir mağduriyet söylemi çıkardığı bilinmektedir. Bu hareket tarzı bir yandan devlet mekanizmasına inancı sarsıcı rol oynamakta, diğer yandan da terörist grupların kendi hikayelerini hedef kitleye anlatırken elini güçlendirici materyal sunmaktadır. Bu bağlamda kanun uygulayıcıların sorgu sürecine dair bilgilendirilmesi, denetlenmesi, hukuki çerçevenin esnekliğe meydan bırakmayacak biçimde düzenlenmesi, insan hakları ve hukukun üstünlüğüne riayet konusunda azami özen gösterilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde mücadele yöntemleri muhtemel yan etkiler ve geri tepmelere sebebiyet vermektedir. Yine bu madde altında incelenebilecek biçimde hapishane sistemleri üzerinde araştırmalar ve gerekli düzenlemeler yapılması da etkin bir mücadele yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hapishaneler radikalleşen bireylerin etkiye açık bir hedef kitle bulabileceği mekanlardan birini teşkil etmektedir. Hapis cezasının temel motivasyonlarından biri olan bireyin dünyadan izolasyonu, bu düzlemde etkisini yitirmekte, aksine yeni militan adaylarının radikal söyleme maruz kalma sahası oluşabilmektedir. Hapishane ve hücre sistemleri hem bu ihtimali engelleyecek hem de bu bireylerin rehabilitasyon sürecine imkan sağlayacak şekilde revize edilmelidir.

Radikalleşme ve ŞVA (ve alt başlığı olarak YTS) ile mücadelede “Eşik Bekçileri” (*Gatekeepers*) kavramı üzerinde ısrarla durulmaktadır. Eşik Bekçileri olarak ifade edilen kitle, radikalleşme sürecine maruz kalması muhtemel ve nispeten savunmasız olduğu kabul edilen özellikle gençlere birincil olarak erişimi olan bireylerdir. Bu bireyler gençlerin ebeveynleri ve akrabaları olabileceği gibi, öğretmenleri, spor eğitmenleri ve kanaat önderleri de olabilir. Ülke dinamikleri göz önüne alınarak bu listeye aşiret ve/veya din yapılanmaları da ilave etmek, STK’ların rolünün altını çizmek de mümkündür. Bu kişi ve yapılar birincil savunma hattı olarak bireyin radikalleşme sürecini fark edip gerekli tedbirleri almada etkin rol oynayabilecektir. Buna ilaveten süreç durdurulamaz ve radikalleşen birey eylem sahasına geçerse bu bağlantılar bireyin geri dönüşünü ve/veya kendisinin radikalleşmesine katkıda bulunan, şiddet eylemlerine yardımcı olan, YTS’ler bağlamında seyahat ve finansal konularda destek sağlayan aktörlere de erişim noktasında süreci kolaylaştırabilecektir. Bu bağlamda atılabilecek bir diğer adım da öğretmen ve antrenör gibi eşik bekçilerinin bulunduğu okullarda radikalleşmeyi önleyici ve gerektiği takdirde süreci geri işletmeye yönelik müfredatın hazırlanması, müfredat dışı aktivitelerle gençliğin enerjisinin faydalı alanlara kanalize edilmesi ve sosyalleştirilmesidir. Ailelerin ve gençleri çevreleyen sosyal yapılanmaların konuya dair bilinçlendirilmesi, toplum polisliği kavramının etkin kullanımı da bu noktada hayati rol oynayabilecektir.

Radikalleşme bir düşünsel değişim süreci olarak ele alındığında bu düşünsel değişimin etnik, ideolojik, felsefi, dini temellerine dair etkili bir karşı söylem stratejisi ortaya koymak ve bu karşı söylemin sosyal medya, TV’ler, gençlik kampları, eğitim programları vesair araçlarla aktarımı bireyin muhtemel radikalleştirme ataklarına karşı savunma hattını güçlendirecek, radikal örgütlerin önemli varlık sebeplerinden olan sözde fikri meşruiyetlerinde ve mutlak haklılık iddialarında kırılmaya yol açabilecektir. Bu süreçte örgütsel bazda kullanılan spesifik propaganda araçlarının tespiti ve aynı araçların daha etkin kullanımı gerekmektedir. Dini radikalleşme bağlamında bakıldığında temel dini eğitimden yoksun kişilerin daha savunmasız olmalarından hareketle örgütlerin dine verdikleri referansları reddeden eleştirel karşı söylemin yayılması bu bireyler için önemli bir düşünsel savunma alanı oluşturmaktadır. Böyle bir eylem planında karşı söylemin (*counter-narrative*) ve karşıt mesajın aktarımının (*counter-messaging*) yalnız direkt olarak devlet mekanizmaları tarafından değil, STK’lar, ülkeler bazında etkin siyasi, sosyal yapılanmalar ve bunların kanaat önderleri ve kimi zaman da radikalleşme sürecini yaşamış ve rehabilite olmuş bireyler tarafından yapılması önem arz etmektedir. Zira mesajın üretilmesi ve yayılması kadar, ileten aktörün toplum nezdindeki konumu da elde edile-

cek netice üzerinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle İsviçre örneğindeki gibi Avrupa ülkeleri ve pek çok Balkan ülkesi ülkelerindeki Müslüman nüfusa erişebilmek adına yerleşik Müslüman topluluklar ve bunların önderleriyle iletişim seviyesini artırmaktadır. Ancak halen bu erişimin görece kısıtlı etki sağladığı ve oldukça geç atılmış bir adım olduğu düşünülmektedir (Regional Cooperation Council, 2016).

Rehabilitasyon sürecinin doğru tasarlanması ve yönetilmesi radikalleşmenin “hayat döngüsü” açısından bakıldığında son basamak olarak dönüşü gerçekleştirmiş bireylerin sisteme yeniden entegrasyonu açısından büyük önem taşımaktadır. Evlerine dönen YTS’lerin rehabilite edilmeleri noktasında güvenlik ve rehabilitasyon arasındaki değerlendirilmenin doğru yapılması sürecin ilk ve en önemli adımıdır. Bu kişiler yalnız ayrıldıkları ülke, transit ülke ve varış noktası açısından bir güvenlik tehdidi oluşturmakla kalmamakta, aynı zamanda dönüşleriyle beraber kendilerine yönelik uygulanacak süreçler açısından da (ister rehabilitasyon, ister cezalandırma, ister toplumla kuracakları ilişkiler odaklı tedbirler düzleminde) siyaset yapıcılar, yargı ve güvenlik kuvvetleri açısından yeni yaklaşımlar gerektirmektedir. Bu kişiler döndükleri ülkelerde diğer bireylerin radikalleşmesi ya da kendi ülkelerinde gerçekleşecek saldırılar için akıl hocalığı yapması tehlikesi kapsamında yargı ve kolluk kuvvetlerince gerekli tedbirlerin alınması ihmal edilmemesi gereken bir noktadır. Bu noktada gerekli dengenin oluşturulması güvenlik birimleri ile psikoloji ve sosyoloji alanında uzmanlık sahibi kişilerin koordinasyonunu gerekli kılmaktadır. Akabinde rehabilitasyon sürecinin dizaynı ve son olarak yakın takibi şeklinde üç ayaklı bir şema ortaya konabilir.

BMGK 2178’de ülkelerin YTS ile mücadele için atması gereken adımlar arasında sayılan temel noktalar şöyledir:

- YTS’lerin silahsızlandırılmalarını ve tüm silahlı ihtilaflara katılmalarının, terör eylemlerinin kesilmesi,
- BM listesine giren teröristlerin belirlenmesi için ülkelere kendi havayollarına önceden yolcu bilgisi sağlama zorunluluğu getirmesi,
- YTS’lerin militan haline getirilmelerini, organize edilmelerini, taşınmalarını ve ekipmana kavuşturulmalarını, seyahatlerinin finanse edilmelerini ve eylemlerini önleme,
- Şu kişi ve konularda kovuşturma yapmaya izin veren yasalar bulundurma:
 - Terörizm amaçlı olarak kendi topraklarında seyahat eden kendi vatandaşları ve diğerleri,

- YTS'lerin seyahatlerini finanse etmek için kullanılacağı bilgi-
siyle kendi vatandaşlarının kendi topraklarında para toplaması
ya da buna hazırlık yapılması,
- Bu türden bir seyahate kendi topraklarında kasten aracılık eden
kurumlar ya da bunu kolaylaştıran kendi vatandaşları,
- Terörizm amaçlı seyahat ettiğine inanılan bireylerin girişleri ya da
transit geçmelerini önleme,
- YTS'lerin seyahatini önlemek için ileri ölçüde bilgi paylaşımı dahil,
ülkelere uluslararası ve bölgesel işbirliği,
- Terörizm bağlantılı kriminal soruşturmalarda işbirliği ile ilgili mevcut
yükümlülüklerine uyma ihtiyacı,
- INTERPOL'ü YTS tehdidine karşı cevap vermede çabalarını yoğun-
laştırması,
- YTS tehdidini ele almak için kapasite oluşturma konusunda birbirle-
rine yardım etme.

Söz konusu kararın içeriğinde altı çizilen tedbirlere hem de bu noktaya kadar ele alınan mücadele yöntemlerine genel olarak bakıldığında daha önce belirtilen bütüncül, Sosyo-ekonomik boyutu ciddiyetle ele alan ve bu alanlarda çözüm getirmeyi amaçlayan bir stratejinin gerekliliği ve dolayısıyla yalnız güvenlik odaklı bakışın yetersizliği anlaşılmaktadır.

Radikalleşmenin hayat döngüsü içerisinde radikalleşme, eyleme geçme, dönüş ve rehabilitasyon aşamalarının her birini hedef alan, süreci baştan sona takip ederek her basamak için ayrı alt başlıklarda stratejik düzenleme-ler yapılması uzun vadeli sonuç için olmazsa olmazdır. Tüm bu belirtilen tedbirlerin en etkin biçimde alınabilmesi ise ulusla düzlemde herhangi bir ülkenin atından tek başına kalkabileceği bir sorumluluk değildir. Burada hem bölgesel hem küresel bilgi ve tecrübe paylaşımının hayati önemi ortaya çıkmaktadır. Hem insan hareketliğinin, hem de fikir, mali kaynak ve silah hareketliliğinin sınıraşan bir yapı kazandığı düzlemlerde ülkelerin bireysel çabasına süreci teslim etmek ve istenen sonuçların alınamaması durumunda ülkeleri yargılamak doğru olmayacaktır. İleride detayları verilecek olan Brüksel ve Paris saldırıları ve bu saldırıların öncesinde Türkiye'nin tüm çabasına karşın bilgi paylaşımında muhatap ülkelerin gerekli çabayı sergilememesi bu noktanın somut olarak önemini gösteren sansasyonel iki önemli örnektir. Türkiye açısından bakıldığında YTS meselesinin doğrudan ele alınmasında en önemli dokümanlardan biri Başbakanlık tarafından TBMM'ye 2 Şubat 2016'da iletilen "Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulun-

duğuna Dair Kanun Tasarısı”nda da BMGK 2178’den hareketle terör örgütlerine katılım maksatlı seyahat edilmesi, bu seyahate finansman sağlanması ve seyahatlerin organize edilmesi ve kolaylaştırılmasına dair gerekli yasal düzenlemelerin yapılması ve mevcut düzenlemelere, yasal boşluk bırakmamak adına, terör eğitimi alınmasının da dahil edilmesine dair görüş bildirilmiştir (Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı, 2 Şubat 2015). Şu noktayı da belirtmek gerekir ki BMGK 2178 sayılı kararının çıkarılmasında da Küresel Terörle Mücadele Forumu’nun ABD ile eş başkanlığını yapmış olan Türkiye’nin oldukça önemli rolü olmuştur. Karar yapıcılar tarafından ortaya konan bu ve benzeri dokümanların yanında Türkiye’nin radikalleşmeyle mücadele geçmişi gözden kaçırılmamalıdır. Gerek radikalleşme sürecinin gelişimi, gerek bu sürecin tersine işlemesine dair gereken pedagojik, yasal, sosyal ve ekonomik adımlar, gerekse de radikalleşmenin şiddete varan boyutuyla mücadele noktasında ciddi bir tecrübeye sahip olan Türkiye’nin bu anlamda uluslararası camiaya sunabileceği önemli katkılar bulunmaktadır.

Bir sonraki kısımda bu noktadan hareketle Türkiye’nin bugüne değin sahadaki çabası hem askeri hem sosyo-politik açılardan ele alınacak, başarı örnekleri ve ileriye dönük önerilere değinilecektir.

3. Türkiye’nin Radikalleşme ile Mücadelesi

Türkiye, kısaca değinildiği üzere çoklu bir radikalleşme tehdidiyle ve pek çok ülkeden daha uzun süredir muhatap durumdadır. ASALA’dan PKK’ya, DHKP-C’den DAES’e birden fazla sayıda örgüt, farklı ideolojik, etnik ve dini referanslarla “karşıt görüşlerin ve görüşlülerin hayat haklarına kasdedecek düzeyde kendi görüşlerinin aşırı ucunda bir çizgi ortaya koymuş ve bu bağlamda terör eylemleri gerçekleştirmişlerdir. Güncel durumda da ideolojik radikalleşmeden etnik radikalleşmeye ve dini radikalleşmeye, birden fazla zeminde mücadelesini sürdürmektedir. Türkiye, bu bağlamda radikalleşme literatüründe son dönemde öne çıkan, yalnızca radikalleşmenin dini boyutunu öne çıkaran söylemin de sorgulanması gereken yapısını en net ortaya koyan örnek ülkelerden biridir. 70’lerden başlayarak öncelikle ASALA ile ve yaklaşık olarak eş zamanlı olarak THKP-C ve 1994’te bu örgütün bölünmesini takiben DHKP-C ile mücadele vermiştir. Buna ek olarak ilk eylemini 1984’te yapan PKK ile mücadele terörle mücadele bağlamında en önemli başlıklardandır. Güncel durumda ise ASALA’nın 80’lerin sonunda liderinin öldürülmesi ve bölünmesiyle beraber sahadan çekilmesi ve buna karşın DAES’le mücadelenin önem kazanması dolayısıyla Türkiye halen çoklu bir radikalleşme tehdidiyle mücadele vermektedir.

ASALA, Orly ve Esenboğa Havalimanları saldırılarına ek olarak özellikle yurtdışındaki Türk diplomatlara yönelik terör saldırılarıyla bilinmektedir. 1975 yılında resmi olarak Agop Agopyan tarafından kurulan örgütün 84 terör saldırısında 46 kişi hayatını kaybetmiş, 299 kişi yaralanmıştır. Bu 46 kişiden 42'si Türk diplomatlardır. 1983'teki Orly Havalimanı saldırısıyla uluslararası desteği kaybeden örgüt bölünme sürecine de girmiştir. Buna ilaveten 1988'de Agop Agopyan'ın öldürülmesi sonucu örgüt etkinliğini yitirmiştir. Örgütler mücadele Türkiye'nin hem etnik hem ideolojik radikalleşmeyle önemli bir imtihanı olmakla beraber kendisine yönelik terörün sınırları ötesindeki etkinliğinin de altını çizmiştir.

1984'teki Eruh saldırısıyla başlayan PKK eylemleri ise bugüne değin 35 binden fazla can kaybına neden olmuş, bu süreçte 25 bin civarı PKK'lı etkisi hale getirilmiştir. Süreçte 6 bine yakın sivil kayıp verilmiştir. PKK ile mücadelenin şu ana kadar devlet bütçesine 300 ila 350 milyar dolarlık bir yükü olduğu ifade edilmektedir. Buna ilaveten bölgede güvenlik durumuyla beraber ekonomik manzara da ciddi manada olumsuz etkilenmiş, Türkiye'nin komşularıyla ilişkilerinde PKK ile mücadelenin yansımaları olmuştur ki bunun en önemli örneklerinden biri 1998 yılında terör örgütü lideri Abdullah Öcalan'ın Suriye'de bulunması neticesinde iki ülkenin savaşın eşiğine gelmiş olmasıdır. Örgütle mücadele sınır içinde sayıları ileride verileceği üzere devam ederken örgütün Suriye kolu YPG ve bu örgütün Suriye'de alan kazanması mücadelenin sınıraşan boyutunu da daha önemli hale getirmiştir. PKK ile mücadele de hem ideolojik hem etnik temelli ve sınıraşan mahiyette bir terörist grupla mücadele zemini oluşturması bağlamında Türkiye'nin şiddete varan aşırıcılıkla mücadelesinde en önemli noktalardan birini teşkil etmektedir. Bunun yanında örgütle bağlantısının mahiyeti ve dinamikleri üzerinde farklı değerlendirmeler olmakla beraber organik bağı Human Rights Watch ve Beyaz Saray (Human Rights Watch, 2012; White House, 2016) dahil olmak üzere önemli bir kabul gören Kürdistan Özgürlük Şahinleri/ Teyrêbazên Azadiya Kurdistan (TAK)'ın 2010'dan itibaren yoğunluğu artan ve son olarak Beşiktaş¹ (10 Aralık 2016) ve Kayseri'deki² (20 Aralık 2016) saldırıları da içerir biçimde artan terör eylemleri ve PKK ile Sur, Nusaybin ve Cizre'de verilen mücadele de bu bağlamda incelenmelidir.

DHKP-C, 1970'lerin başında kurulan Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi'nden (THKP-C)'nden 1972 sonrasında bölünen gruplar arasından ortaya çıkan Devrimci Yol ve arkasından 1978'de Devrimci Sol hareketlerinin 1994'te parti-cephe halini almasıyla ortaya çıkmıştır. Örgüt 70'lerden

1 10 Aralık 2016'taki saldırıda 44 can kaybı yaşanırken 150'den fazla kişi yaralanmıştır.

2 20 Aralık 2016'taki saldırıda 14 kişi hayatını kaybetmiş, 55 kişi yaralanmıştır.

özellikle 2000'lere kadar sansasyonel kişi odaklı eylemleriyle öne çıkmış, 2000'lerde ise mekan odaklı bombalama ve silahlı saldırı yöntemi daha yoğun biçimde kullanılmıştır. Yakın dönemde en çok ses getiren eylemi 2015'te Savcı Mehmet Selim Kiraz'ın makamında şehit edilmesidir. 70'li yıllarda Dev-Yol ve Dev-Sol tarafından yapılan terör eylemleri insan kaynağı ve ideolojik olarak aynı akıma mal edilebilirse de burada güncel olarak da devam eden bir tehdit olarak 1994 sonrası DHKP-C ismiyle şekillenen yapının eylemlerine kısaca değinilecektir. Örgüt özellikle 90'ların ilk yarısında emekli Yarbay Ata Burcu, İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Şakir Koç, İncirlik üssünde görevli üç ABD vatandaşı, eski sıkıyönetim komutanı emekli Tümgeneral Memduh Ünlütürk, emekli Oramiral Kemal Kayacan, Sabancı Holding Yönetim Kurulu Üyesi Özdemir Sabancı ve Toyota SA genel müdürü Haluk Görgün gibi sansasyonel kişi odaklı eylemler yaparken 90'ların ikinci yarısı ve 2000'lerde parti binaları, diplomatik temsilcilikler, polis karakolları ve emniyet müdürlüklerine saldırı, canlı bomba eylemleri gibi terör eylemleriyle öne çıkmıştır. Kişi odaklı saldırılardan mekan odaklı saldırılara doğru evrilen eylem tarzının en önemli istisnası 31 Mart 2015'te örgütün gerçekleştirdiği, Savcı Mehmet Selim Kiraz'ın şehit edildiği saldırıdır. DHKP-C ile mücadelenin de Türkiye ideolojik temelli on yıllara yayılan ve yurtdışı destekli olduğuna inanılan ve dolayısıyla sınıraşan mahiyete de sahip bir diğer terör örgütüyle mücadele tecrübesine katkı yapmış olduğu söylenebilir.

Türkiye uzun yıllardır mücadele ettiği PKK ve DHKP-C terörizmine ilaveten özellikle 2014 sonrasında DAESH'in yoğun biçimde gündemine aldığı bir ülke konumundadır. DAESH özelinde bakıldığında en ciddi ses getiren ve hayat kaybına yol açan saldırılar şunlardır:

- Musul Konsolosluk saldırısı (11 Haziran 2014): 101 gün 49 kişi rehin alındı
- Suruç saldırısı (20 Temmuz 2015): 34 kişi hayatını kaybetti, 104 kişi yaralandı
- Ankara Tren Garı saldırısı (10 Ekim 2015): 103 kişi hayatını kaybetti, 400'den fazla kişi yaralandı
- İstanbul Sultanahmet polis karakolu saldırısı (12 Ocak 2016): 13 kişi hayatını kaybetti, 14 kişi yaralandı
- İstanbul İstiklal saldırısı (19 Mart 2016): 4 kişi hayatını kaybetti, 39 kişi yaralandı
- İstanbul- Atatürk Havaalanı (28 Temmuz 2016): 45 kişi hayatını kaybetti, 230'dan fazla kişi yaralandı

- Gaziantep- Dügüne saldırı (20 Ağustos 2016): 51 kişi hayatını kaybetti, 94 kişi yaralandı
- İstanbul- Reina saldırısı (31 Aralık 2016): 39 kişi hayatını kaybetti, 65 kişi yaralandı

Bununla beraber 2016 yılının Ocak ayı ile Mayıs ayı arasında Kilis'e yaklaşık 20 saldırıda 60'a yakın roket/havan mermisi atılmış, bu saldırılar 19 can kaybı ve 70 yaralanma vakası ile sonuçlanmıştır. DAES'in kontrol ettiği camilerdeki Cuma hutbelerinde kendileri için Kilis, Gaziantep, Karkamış ve Nizip'in hayati önem taşıyan hedefler olduğuna dair vurgusu da bu bağlamda gözden kaçırılmamalıdır.

Türkiye, PKK ile mücadelesinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar'ın açıkladığı rakamlara göre Temmuz 2015'ten bu yana 7740 teröristi etkisi hale getirmiş, 779 PKK'lıyı yakalamış, yurtiçi operasyonlarda 766, yurtdışı operasyonlarında ise 467 PKK'lının teslim olması sağlanmıştır ki yurtdışındaki operasyonlar PKK ve PYD bünyesindeki YTS'leri de hedef almıştır (Sabah, 2016). YTS ile mücadele kapsamında bakıldığında ise Türkiye, Suriye krizi başladığından bu yana yaklaşık 52,000 kişinin ülkeye girişini yasaklamış, 40,000 kişinin DAES'e katılımını engellemiş, 7500 kişinin Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye girişini engellemiş, 1100 kişiyi Türkiye'de yakalayıp vatandaşı oldukları AB ülkelerine göndermiş, 3719 kişiyi sınır dışı etmiştir. Suriye sınırındaki bölgelerde giriş çıkışların denetlenmesi kapsamında Risk Analiz Birimleri kurulmuş. Bu çalışmalar sayesinde Türkiye'nin tutukladığı DAES'li sayısının ise 700'ün üzerinde olduğu bilinmektedir. Buna ilaveten Türkiye, Mart 2016'ya kadar yaklaşık 40,000 kişinin DAES'e katılımını engellemiştir. Türkiye-Suriye sınırına güvenlik maksatlı olarak inşa edilen duvarlar, kazılan hendekler ve yerleştirilen dikenli teller bu mücadele kapsamında uygulanan bazı diğer önlemlerdir. Kaçak yoldan ülkeye sokulmaya çalışılan mallar ve petrol konusunda da bu mücadele kapsamında ciddi kazanımlar elde edilmiştir (Karabakh Today, 2016; Sarıkaya, 2016; Hurriyet Daily News, 2016). Buna ilaveten Türkiye Fırat Kalkanı operasyonu ile beraber hem PYD hem DAES ile olan mücadelesini askeri anlamda bir sonraki aşamaya taşımış, hem DAES'i sınırlarından temizlemiş, 15 Kasım tarihine kadar destek verdiği ÖSO birliklerinin de ilerleyişiyle 230'dan fazla yerleşim yeri ve 1600 kilometrekareden fazla alan kontrol edilmiş ve halihazırda el-Bab'a yönelik operasyon nihayete ermek üzeredir. Buna ilaveten Türkiye bu operasyonla de PYD'nin Suriye'de oluşturmak istediği koridorun oluşturulmasını engelleme iradesini sahaya yansıtmiş ve örgütün Fırat'ın batısına geçişinin kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir.

Genel olarak radikalleşmeyle askeri olmayan yollarla mücadele tablosuna bakıldığında da Türkiye'nin aktif mücadelesini görmek mümkündür. Yalnız 2015 yılında 921 bin kişiye ulaşarak bilgilendirme faaliyetleri yapılmış, sosyal projeler, kültürel ve sanatsal faaliyetler ve sportif faaliyetlere 65 binden fazla kişinin katılımı sağlanmıştır. Karşı söylemi geliştirme ve iletme noktasında etkin rol oynayan Diyanet İşleri Başkanlığı'na görevlendirilen 700 vaiz, radikalleşmenin zemin bulabileceği cezaevlerinde görev yapmaktadır. Cezaevi personeline radikalleşmeye sebep olması muhtemel eylemler ve önleyici faaliyetlere dair bilgilendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Buna ilaveten Diyanet İşleri başkanlığı Ağustos 2015 ve Ekim 2016 tarihlerinde olmak üzere DAEŞ terör örgütü ve söylemi üzerine iki adet rapor yayınlamıştır. "DAİŞ'in Temel Felsefesi ve Dini Referansları" ve "Dini İstismar ve Tedhiş Hareketi DEAŞ" isimli bu iki raporda terör örgütünün dini kavramları bağlamından kopararak nasıl istismar ettiği ve bu bozuk yorumlamalara dayanarak ne gibi insanlık suçları işlediğine dair detaylı çalışmalar ortaya konmuştur. Halihazırda 196 adet bulunan Sosyal Hizmet Merkezlerinin 417'ye çıkarılması öngörülmekte, Doğu ve Güneydoğu'da yürütülen ihtiyaç tespit çalışmalarında 1126 meslek personelinin çalışmalarıyla 30 binden fazla haneye ulaşılarak 183 bine yakın ihtiyaç teyidi yapılmıştır. Süreçte etkin araçlardan biri olan telefon hatları da 183 ve 144 numaralarında hizmete devam etmektedir. Kamplarda bulunan Suriyeli mültecilerden 15.000 kişinin eğitimi tamamlanmış, buralardaki personele iletişimden hukuk ve iktisada, medya ve sağlığa kadar pek çok konu başlığını içerir biçimde 26 model ve 198 üniteden oluşan eğitimler verilmiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından 2015 yılında düzenlenen gençlik kamplarına 60 bine yakın genç katılmıştır. Bakanlık tarafından 352 projede 26 milyon TL harcama yapılmış, bu projelerden 328.000 genç istifade etmiştir (Radicalisation Awareness Network, 2016). Bahsedilen bu çalışmaların kimi radikalleşmeye yönelikken kimi dolaylı fayda sağlamakta, kimi de bu konuda çalışma pratiği ve uzmanlığın (*know-how*) mevcut olduğunun altını çizerek radikalleşme konusunda da kullanılabilecek pratikler ve iş yapma yöntemleri ortaya koymaktadır. Özel olarak radikalleşme üzerine eğilmemiş çalışmaların eriştiği kitle ve bu kitleye ulaşmak için inşa ettiği kanallar, böyle bir çalışma için de ülkenin gerekli tecrübe havuzuna sahip olduğunu gösterir niteliktedir.

Sonuç

Türkiye, ulusal düzeyde mücadelesinden Brüksel ve Paris saldırılarında tecrübe edildiği şekliyle “gerekli koordinasyon muhatap ülkelerce sağlanmamış olsa da” uluslararası düzeyde radikalleşme, ŞVA ve YTS ile mücadelede önemli bir çaba ortaya koymaktadır. Türkiye, ülkeye 2013 yılında seyahat etmiş olan Paris saldırganlarından Omer Ismail Moustefai konusunda Fransa hükümetini iki kez resmi yollardan uyarmıştır. Bu uyarılar Aralık 2014 ve Haziran 2015’te, yani saldırıların öncesinde yapılmış olmasına karşın Fransa hükümeti gerekli adımları atmakta yetersiz kalmıştır. Aynı şekilde Mart 2016’da gerçekleşen Brüksel havaalanı saldırısı öncesinde Türkiye yalnızca Belçika makamlarını değil Hollanda makamlarını da kendi YTS listesinde bulunan ve Türkiye’ye Temmuz ve Ağustos 2015’te seyahat etmiş olan İbrahim el-Bakraoui konusunda resmi kanallardan uyarmıştır. Hatta el-Bakraoui, Ağustos 2015’te gerçekleştirdiği seyahat sırasında Gaziantep’te tutuklanarak Hollanda’ya sınır dışı edilmiş ve sonrasında Belçika’ya geçiş yapmıştır. Türkiye saldırganın Suriye’ye şüpheli geçiş denemesine dair iki hükümeti de uyarmıştır. Buna ilaveten Türkiye diğer saldırganlar Najim Laachraoui ve İbrahim el-Bakraoui’nin kardeşi Khalid el-Bakraoui konusunda da Belçika hükümetini bilgilendirmiş ve gerekli uyarılarda bulunmuştur. Ancak Belçika hükümeti, uyarıların yapıldığı dönemde bu kişilerin terör bağlantısı olmadığı gerekçesiyle adım atmamış ve ancak saldırıdan 3 hafta önce Laachraoui ve Khalid el-Bakraoui hakkında Interpol’den kırmızı bülten çıkartmıştır (Mindock, 2015; Star, 2016; Hürriyet, 2016).

Karşı karşıya bulunduğu çoklu tehdit ortamı ve sınır komşuluğu ilişkisi dolayısıyla Türkiye’nin mücadelesinde önümüzdeki dönemlerde başarısı kadar uluslararası ve bölgesel koordinasyon ve bilgi paylaşımındaki iyileşmeler önemli rol oynayacaktır. Bu anlamda BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon’un ortaya koyduğu ŞVA ile Mücadele Planı ve AGİT’in Belgrad Bakanlar Konseyi toplantısından çıkan radikalleşme ve ŞVA ile mücadeleye dair söylemi büyük önem arz etmektedir (AGİT, 2016). Bununla beraber, Türkiye’nin bu süreçte mücadele stratejisini dökümanate ederek koordineli biçimde uygulamaya koyması da elzemdir. Kosova’dan Makedonya’ya, Avustralya’dan Bosna Hersek’e kadar pek çok ülkenin bu yönde stratejilerini ortaya koyma ihtiyacı hissettiği bir atmosferde Türkiye’nin bu konuda kapsayıcı, bütüncül ve kurumların üzerinde mutabık kaldığı bir stratejisinin görünürlük kazanması gerekmektedir. Kurumlar arası muhtemel koordinasyon eksiklikleri veya farklı çalışma pratikleri olması mümkün olmakla beraber 14 anayasaya, 10 kantona ve 23 güvenlik birimine sahip Bosna Hersek’in dahi bu konuda ortaya bir ortak eylem planı koya-

bilmiş olması önemli bir emsal olarak değerlendirilebilir (Regional Cooperation Council, 2016). Böylelikle Türkiye yalnız kendi mücadelesini daha etkin vermeyecek, hem tecrübesi, hem sahadaki faaliyetleriyle bölgesel ve uluslararası güvenliğe de katkı sağlayabilme imkanı bulacaktır.

Kaynakça

- “Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesine Ek Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı”, < <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0672.pdf>>, erişim 25/6/2016.
- “Hulusi Akar, 11 aylık bilançoyu açıkladı!”, 22/6/2016, Sabah, <<http://www.sabah.com.tr/gundem/2016/06/22/hulusi-akar-11-aylik-bilancoyu-acikladi>>, erişim 23/6/2016.
- “Increasing number of illegal immigrants and security considerations led Turkey to review its visa policy” - Turkish Ambassador Kaymakçı”, Karabakh Today, 12/2/2016, <<http://en.karabakh.today/news/middle-east/2002-increasing-number-of-illegal-immigrants-and-security-considerations-led-turkey-to-review-its-visa-policy>>, erişim 18/3/2016.
- “Statement by NSC Spokesperson Ned Price on Terrorist Attacks in Turkey”, White House, <<https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2016/10/09/statement-nsc-spokesperson-ned-price-terrorist-attacks-turkey>>, 9/10/2016, erişim 20/1/2017.
- “Turkey ‘Deported 3719 Foreign Fighters since 2011’”, *Hurriyet Daily News*, 9/8/2016.
- "Türkiye bombacılar göz açtırmadı", Star, 24/3/2016.
- AGİT Terörizmle Mücadele Konferansı, 31 Mayıs- 1 Haziran 2016, Berlin.
- "Türkiye, Brüksel saldırısını iki kez sınır dışı etmiş", *Hürriyet*, 24/3/2016.
- Aly, Anne, Anne-Marie Balbi & Carmen Jacques, “Rethinking Countering Violent Extremism: Implementing the Role of Civil Society”, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism* 10:1 (2015), sf. 3-13.
- Borum, Randy, “Radicalization into Violent Extremism: Review of Social Science Theories”, *Journal of Strategic Security* 4:4 (Winter 2011), sf. 7-36.
- Clark Mindock, "Before Paris Terror Attacks, Turkey Warned France About Omar Ismail Mostefai, Requests Not Received Until After Bombing", IBT, 16/11/2015.
- Haldun Yalçınkaya, "The Global Counter-Terrorism Forum and Its Function in the Light of Current Developments", ORSAM, 28/9/2014.
- Haldun Yalçınkaya, "Foreign Terrorist Fighters and Turkey: An Assessment at the First Year of the United Nations Security Council Resolution 2178", ORSAM Review of Regional Affairs, No. 31 (October, 2015).

- Haldun Yalçinkaya, "Birinci Yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2178 Sayılı Kararı ve Yabancı Terörist Savaşçılar", *Ortadoğu Analiz* 7:70 (Eylül-Ekim 2015).
- Horgan, John, "From Profiles to Pathways and Roots to Routes: Perspectives from Psychology on Radicalization into Terrorism", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 618:1 (July 2008), sf. 80-94.
- Human Rights Watch, "World Report 2012: Turkey", <<https://www.hrw.org/world-report/2012/country-chapters/turkey>>, erişim 22/1/2017.
- King, Michael & Donald M. Taylor, "The Radicalization of Homegrown Jihadists: A Review of Theoretical Models and Social Psychological Evidence", *Terrorism and Political Violence* 23:4 (2011), sf. 602-622.
- McCauley, Clark ve Sophia Moskalenko, "Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism", *Terrorism and Political Violence* 20:3 (2008), sf. 415-433.
- Nünlist, Christian, "The Concept of Countering Violent Extremism", CSS Analyses in Security Policy No. 183, December 2015.
- Radicalisation Awareness Network toplantısı, 31 Mayıs 2016, Ankara.
- Randy Borum, "Radicalization into Violent Extremism Volume 1: A Review of Social Science Theories", *Journal of Strategic Security* 4:4 (2011), sf. 7-36.
- Regional Cooperation Council, Radikalleşme ve ŞVA Uzman Grup Toplantısı, 7 Haziran 2016, Saraybosna.
- Peter R. Neumann, "The Trouble with Radicalization", *International Affairs* 89:4 (2013), sf. 873-893.
- Sarıkaya, Muharrem, "8 bini bizden iade 34 bin DAES'li var", *Habertürk*, 23/3/2016,
- <http://www.haberturk.com/yazarlar/muharrem-sarikaya/1213796-8-bini-bizden-iade-34-bin-daesli-var>, erişim 24/3/2016.
- Taşpınar, Ömer, "Fighting Radicalism, Not "Terrorism": Root Causes of an International Actor Redefined", *SAIS Review of International Affairs* 29:2 (Summer-Fall 2009), sf. 75-86.
- Zeiger, Sara & Anne Aly eds., "Countering Violent Extremism: Developing an Evidence-Base for Policy and Practice" (Curtin University, Perth, 2015).